

»ZBORNİK RADOVA«

Ovih dana izašao je četvrti broj »Zbornika radova« Političke škole JNA. Iz njegovog sadržaja se vidi da se izdavač čvrsto drži (kao i u prethodna tri broja) postavljenog cilja, tj. da raznovrsnim temama iz oblasti opštenarodne odbrane kompletira ovu tematiku i sa stanovišta raznih društvenih nauka. S obzirom na to što izlaženje ovog broja pada u vreme dogradnje i usvajanja ustavnih amandmana, očigledno se očitava namera izdavača da se koncepcija opštenarodne odbrane sagleda upravo sa stanovišta ustavnih novelacija.

U članku »Osnovne linije i sadržaji ustavnih promena« autor, potpukovnik Stanimir Petrović, analizira više pitanja koja su uslovljavale ustavne promene, naglašavajući da ove promene u celini, posebno amandman XLI, ozbiljno doprinose jačanju odbrambene sposobnosti naše socijalističke zajednice. Taj doprinos autor vidi, pre svega, u jačanju samoupravne pozicije radnog čoveka, čime se potencira njegova spremnost da brani nezavisnost socijalističke Jugoslavije.

Podruštvljavanje odbrane najbolje se manifestuje u ustavnom garantovanju neotuđivosti prava i dužnosti radnih ljudi i svih građana da brane nezavisnost, suverenitet, teritorijalnu celokupnost, društveno i političko uređenje. Drugi bitan aspekt podruštvljavanja odbrane autor vidi u ustavnom obezbeđivanju ravnopravnog učešća svih naroda i narodnosti i njihovih društveno-političkih zajednica, u rešavanju problema odbrane zemlje. Kao treći aspekt podruštvljavanja odbrane navodi se ustavno definisanje teritorijalne odbrane, kao najšireg oblika organizovanog oružanog narodnog otpora, koja će se — sa daljom deetaticizacijom svih društveno-političkih zajednica — i sama sve više razvijati kao oblik najdoslednijeg samoupravnog i neposrednog organizovanja oružanih snaga.

Autor dalje konstatuje da su ustavnim promenama, uporedo sa razvojem teritorijalne odbrane, istovremeno otvoreni i procesi daljeg podruštvljavanja JNA i njenog transformisanja od klasično-društvene organizacije u neku vrstu operativnog, udarnog i manevarskog jezgra naoružanog naroda.

Među značajnim ustavnim novinama u članku se ističe i pokušaj da se načelo o ravnopravnosti jezika svih naroda i narodnosti sprovede i u oružanim snagama; pri tome se konstatuje da se ovo načelo u teritorijalnoj odbrani već realizuje »bez izuzetka«. Zatim se govori o ustavnim odredbama koje regulišu srazmeru zastupljenosti starešinskog kadra oruža-

nih snaga iz svih republika i pokrajina i njihovo postavljanje na više komandne i rukovodeće položaje.

U članku »Konceptija opštenarodne odbrane i Povelja UN«, pukovnik dr Gavro Perazić konstatuje da opštenarodna odbrana Jugoslavije ima dve svoje funkcije: s jedne strane, ona je deo opšteg ustavno-političkog sistema države i, s tim u vezi, nosi i sve karakteristike unutrašnjih političkih prilika u zemlji, a, s druge, predstavlja najoptimalniji način angažovanja društva za očuvanje i odbranu teritorijalnog integriteta i političke nezavisnosti Jugoslavije od spoljne agresije.

Navodeći pravne izvore kojima je regulisan sistem odbrane SFRJ, autor analizira dodirne tačke ovih pravnih tekstova sa odgovarajućim normama Povelje UN. Pri tome, kao prvo, ističe stav Jugoslavije prema ratu, agresiji i primeni sile uopšte u međunarodnim odnosima. Citirajući odredbu iz ustavnih načela Ustava Jugoslavije (odjeljak VII) o rešenosti Jugoslavije »da dosledno sprovodi politiku mira, a protiv agresije i rata i agresivnih pritisaka bilo koje vrste u međunarodnim odnosima«, autor napominje da se navedeni stav našeg zakona neposredno oslanja na čl. 2 (4) Povelje, kojim se članice UN obavezuju da će se »u svojim međunarodnim odnosima uzdržavati od pretnji silom ili od upotrebe sile protiv teritorijalnog integriteta ili političke nezavisnosti ma koje države...«

Oslanjajući se na čl. 51 Povelje, kojim se svakoj zemlji daje pravo na legitimnu odbranu, individualnu i kolektivnu, u slučaju da postane objekt oružanog napada, autor citira deo Zakona o NO, u kome se kaže da se naša zemlja sprema za opštenarodnu odbranu »za slučaj da bude napadnuta i ugrožena njena sloboda i nezavisnost, suverenitet i teritorijalni integritet, i odlučna je da se svim svojim snagama i sredstvima suprotstavi svakom mogućem agresoru«.

Članak pukovnika Save Popovića »Armija u sistemu opštenarodne odbrane Jugoslavije« je, u stvari, skraćena verzija autorovog referata podnetog na VII svetskom kongresu sociologa u Varni 1970. godine.

Definišući pojam opštenarodne odbrane, autor konstatuje da je takav sistem odbrane načelno mogućan za sva društva koja se brane od agresije, a za društveni sistem u kome građani odlučujuće utiču na unutrašnju i spoljnu politiku zemlje, kakav je slučaj sa našim društvenim sistemom i neophodan. Ova neophodnost, prema rečima autora, proizvod je ugroženosti slobode naših građana, s jedne, i maksimalne mogućnosti ovog sistema da ugroženu slobodu odbrani, s druge strane. Na ugroženost slobode upućuje nas prisustvo vojne sile i nasilja u životu savremene međunarodne zajednice, dok o maksimalnim mogućnostima ovog sistema za odbranu govori marksistička teorija, stvaralački primenjena i razvijena u konkretnim jugoslovenskim uslovima.

U daljem tekstu autor, sa mnogo činjeničnih podataka, izlaže uslove u zemlji i međunarodnoj zajednici koji su bitnije uticali na nastanak, razvoj i sadašnju fizionomiju odbrambene koncepcije Jugoslavije, zatim o ulozi armije u razvoju odbrambenog sistema naše zemlje i njegovim prednostima nad klasičnim odbrambenim sistemom.

U analizi komponenata našeg odbrambenog sistema, autor se najviše zadržao na obradi oblika i karaktera naših oružanih snaga — operativnoj armiji i teritorijalnoj odbrani.

Za operativnu armiju on ističe da su promene u njoj »po svom značaju, kao i po značaju orijentacije koja je njima zacrtana, takve da se ona već s pravom smatra operativnom armijom naoružanog naroda«.

Za teritorijalnu odbranu autor, između ostalog, kaže da ona »na sadašnjem stepenu razvoja oružanih snaga izražava u pravom smislu reči marksističko-lenjinističku ideju i praksu o naoružanom narodu kao odbrambenoj snazi socijalističkog društva«.

Članak pukovnika Milivoja Oreba: »Razmatranje mogućnosti razlikovanja stajaće vojske i naoružanog naroda kao posebnih društvenih tipova oružanog organizovanja«.

Ogromna većina vojnih teoretičara pokušava da stepen kvantitativnog obuhvatanja društva oružanom organizacijom (masovnosti) i stepen kvantitativnog područjavanja naoružanja proglasi osnovnim pokazateljem razlika kod državnog organizovanja stajaće vojske i naoružanog naroda. Usled toga su se njihove analize najčešće završavale ukazivanjem na osnovne oblike naoružanog naroda i stajaće vojske. Autor, međutim, osnovnu razliku vidi u različitosti njihove društvene suštine, a ne oblika vojnog organizovanja. Zato ovu bitnu razliku ugrađuje i u definicije pojmovi o kojima je reč.

Pod pojmom »naoružani narod« autor ne podrazumeva konkretne, posebne oblike oružanog organizovanja naroda, već »njihovu društvenu suštinu, koja se izražava poklapanjem oružane samoorganizacije naroda i njenih sredstava sa mestom proizvodnog rada i autohtonim formiranjem i ispoljavanjem vlastite volje naroda u oružanoj akciji«.

Stajaću vojsku autor definiše kao »oružanu organizaciju koja, kao integralni deo i imanentni elemenat državnog aparata i glavni oružani instrument političke moći države, predstavlja posebnu, od društva osamostaljenu, naoružanu grupu«.

Razmatrajući njihove razlike, autor polazi od konstatacija da stajaća vojska i naoružani narod »nisu tehnički, nego prevashodno društveni tipovi oružanog organizovanja društva«, kao i da je stajaća vojska po svom društvenom biću »oficijelni elementi države«, dok je naoružani narod, u svojoj biti, »samoorganizacija naroda«. Potom razmatra principe njihove unutrašnje organizacije. Pri tome ukazuje na zablude onih teoretičara koji razlike vide isključivo u prisustvu ili odsustvu organizovanosti, odnosno u stepenu ostvarene organizovanosti ili njihovom formalnom odnosu prema ideologiji i politici. Autor konstatuje da razlike treba tražiti, pre svega, u društvenoj prirodi same organizacije, u različitosti njihove socijalne lokacije. Ova potreba — prema njegovim rečima — proističe iz činjenice da naoružani narod stvara i razvija svoju organizaciju u samoj akciji, u središtu prakse, usled čega i primarni impulsi potiču od samog naroda i prepliću se sa impulsima koji dolaze iz vrha organizacije. Uzajamno dijalektičko prožimanje ovih dvaju faktora oslobađa stvaralaštvo i entuzijazam masa i stvara prostor za elastičnu i nedogmatsku organizaciju, sposobnu da se neprekidno potvrđuje i koriguje u neposrednoj akciji.

Za razliku od stajaće vojske, naoružani narod neposredno otkriva svoju socijalnu, političku i idejnu angažovanost, jer nastaje u revolucionarnoj i oslobodilačkoj borbi. Zbog toga, zaključuje na kraju autor, »na-

oružani narod u svim ostvarenim i mogućnim oblicima stiže prvi put mogućnost da se, na istorijskoj prekretnici od klasnog ka besklasnom društvu, afirmiše ne više samo kao izraz nužde i najpovoljniji način otpora u najnepovoljnijim okolnostima, nego i kao relativno stabilan model društvene samoorganizacije za odbranu od nasilja i dominacije.

»Zbornik radova« br. 4 donosi i svoje stalne rubrike: »Osvrti i razmatranja« i »Naša praksa«, sa sledećim člancima: »Načela organizacije lokalnih organa narodne vlasti i njihove najvažnije funkcije u NOB«, »Karakteristike programa Odbrana socijalističke Jugoslavije i problemi njegove realizacije« i »Seminar o nastavnoj praksi Političke škole JNA«.

Major

mr Slavko MRKIĆ